

**Išplėstinis kino filmo “Miško broliai”/”Bloodlands” sinopsis,
pagal A. Šileikos romaną “Pogrindis”**

Ankstyvą 1961 metų rudens rytą į Valkininkų geležinkelio stotį atpūškuoja traukinys. Į peroną pasipylę keleiviai greitai išsivaikšto, palikdami vieną pavargusį žmogelį su nedideliu lagaminu rankose.

Dulkėtoje stoties aikštėje jis užkalbina sunkvežimio vairuotoją, prašydamas nuvežti jį į Žydų pušynėlį. Vairuotojas sutinka ir be pinigų nuvežti.

“Penkiolika metų čia nebuva”, – sako žmogelis, jau sėdėdamas kabinoje.

“Supratau”,- atsako vairuotojas, nusingaudamas per langą.

Įžengęs į pušyną, žmogelis eina gilyn, kol suranda apgriuvusius partizanų bunkerio likučius. Jis atsiklaupia ir pradeda raudoti. Jam vaidenasi praeinantys pro šalį sužeisti partizanai, dvi žydų šeimos su vaikais ir lagaminais, rusų ir vokiečių kareiviai, visi buvę pušyno gyvenimo pagrindinių vaidmenų atlikėjai.

“Atleiskit, broliukai, atleiskit man. Aš jus išdaviau. Aš - Ignacas”, – ir kalba, ir rėkia žmogelis.

“Aš numirt ramiai negaliu, kol jūs man neatleisit. Aš Sibirą išgyvenau, kad galėčiau sugrįžt atleidimo. Atleiskit, maldauju, broliukai...”.

Du paaugliai grybautojai atsargiai priartėja prie raudančio žmogaus.

“Ko jūs ieškote, dėde?”,- klausia vyresnysis.

“Partizanų, miško brolių. Gal jūs žinot, kur juos rasti?”,- viltینگai klausia Ignacas.

“O partizanai visi išėjo. Jų čia nebėr”.

“Kada išėjo? Kaip tai? Kur?”.

“Aš nežinau. Kažkur. Kada? Užvakar”.

Ignacas dar negali patikėt tuo, ką išgirdo. “Aš pavėlavau. Dviem dienom pavėlavau.” Jis nemato sunkiai tramdomo juoko nueinančių berniukų veiduose.

Filmo titrai: “MIŠKO BROLIAI”

1940 m. Pavasaris.

Petronių sodyba Marijampolės apskrity su 20 hektarų žemės ribojosi su gelžkeliu ir mišku už jo. Tėvas su dviem vyresniais sūnumis Luku ir Vincentu išėjo medžioti, palikęs jaunėlį su seserim ir motina namuos.

Šautuvas tebuvo vienas, už tai zuikių – daug. Pirmas turėjo šaut Vincentas, bet jis nesitaikęs iššovė į orą ir su šypsena perdavė šautuvą Lukui. Lukas nušovė du zuikius, ir Tėvas vieną. Grįždami sustojo prie gelžkelio praleisdami traukinį su Stalino portretu and garvežio, vežantį rusų kareivius su patrankom, garmoškom ir raudonom vėliavom.

“Viskas, vaikai, Lietuvos nebėr”, – atsiduso tėvas.

Jie stovėjo visi trys prie bėgių, sutrikę ir pasimetę laike ir istorijos vingyje, kai iš kitos pusės pasirodė kitas traukinys. Gyvuliniai vagonai, išsigandę veidai mažuose grotuotuose langeliuose. Traukinys cypdamas sustojo netoliese. Kelių vagonų durys atsidarė, iš jų į pakelės žolę išmetė penkis lavonus. Du vyrai NKVD uniformomis dar paleido jiems po kontrolinį šūvį į galvą.

Nespėjus tremtiniams nubildėti į Sibirą, pavymui pasirodė dar vienas traukinys. Vokiškas. Su patrankom, kareiviais ir linksma dainele “Lieber Augustin”.

Kitą dieną į Petronių sodybą įdardėjo vėžimas su prašmatnias baldais ir dideliu laikrodžiu su švytuokle. Gotlibas nustebusiam Petroniui tepasakė: “Mus kažkur išveš. Jei grįšim, žinau, kad atiduos, tu geras kaimynas, Juozai. Jei negrįšim, tai bus tau atminimas”. Laikrodis buvo labai prašmatnus.

Dulkėtu keliu ėjo kolona žydų, lydima ginkluotų vyrų, vienas jų buvo strazdanotas ir be abiejų priekinių dantų. Žydų buvo daug, lygiai 201. Vyrų ir moterų, vaikai ir seneliai su lagaminais ir nešuliais ėjo nujausdami, bet dar nežinodami savo lemties. Prie Žydų pušyno kolonos jau laukė vokiečiai ir iškasta duobė. Pirmus prie duobės krašto statė vyrus. Gotlibo žmona Lėja, supratęs, kas dabar bus, sukliko šaižiai, tiesiai bedančiui vyriokui į veidą: „Prakeikiu jus, per tris kartus prakeikiu...“ Šautuvo buožė dusliai smogė jai į veidą, bet ji jau nebejautė skausmo.

Laurų Albinas buvo stambus, tiksliau, didelis vyras iš didelės Laurų šeimos, tik nuo pačios vaikystės jam galvoje trūko kelių varžtelių. Nepiktybinis buvo visiškai, bet ar keistas ar durnas, neiškart suprasi. Kartais dirbdavo iš peties, o kartais gulėdavo pievoje su kvaila šypsena, atsikalbinėdamas: „O man Dievulis siandien dirbt neleido.“ Ir ką tu jam?

Kai nešdavo valgyt tvarte paslėptai Zimmermanų šeimynai, visada paglostydavo dvylikametei Rinai galvą, ir sakydavo „Albinas myli Riną. Albinas niekam Rinos neatiduos“. Tada butinai pažaisdavo su Idzelio peisais. Ir juokdavosi, kaip vaikas. Tris metus Idzelis neprieštaravo Albino žaidimams su savo peisais, o tada atėjo rusai, ir slėptis jau nebereikėjo. Tik Rinai jau buvo penkiolika ir Albinas užsinorėjo ženytis ją. Oi verkė Albinas vaiko ašaromis, ir kūkčiojo, kai jam, pagaliau paaiškino, kad negalima jam Rinos vesti. Tik mylėti iš tolo. Ir viskas.

1944 m.

Ir vėl karas praėjo per Lietuvą. Ir vėl iš rytų važiavo traukiniai, pilni rusų kareivių, patrankų ir raudonų vėliavų.

Laurų Albinas labai mylėjo savo karvę Žibutę. Ir glostydavo ją, ir vandens kibirą karštą dieną į pievą atnešdavo, tai neprašytas į vėšlesnę pievą perkeldavo, ir vis kartodavo: „Albinas myli Žibutę, Albinas niekam Žibutės neatiduos“.

Žibutė ramiai ganėsi šalia didžiojo klevo, meiliai sumūkė, pamačius artėjantį draugą, tačiau Albinas nešėsi šluotražį, ir jo mintys buvo visai kitur. Jis ėmėsi šluoti takelį, išmintą nuo tvarto iki upelio pro didįjį klevą. Jis šlavė lapus, sau po nosim murmėdamas: „Lapeliai mano, kareivėliai kritę. Ateina rudėnis, daug bus lapelių, daug bus kareivėlių, reikia pašluot, ne vieta ant takelio.“

Petronis Tėvas matydamas tai iš savo kiemo, liūdnai tepasakė: „Bus bėdos, vaikai mano, bus bėdos. Laurų Albinui vėl šriubai pasisuko. Jis gal ir durnas, bet viską jaučia.“

Kai atėjo NKVD su sribais Žibutės rekvizuoti, pakibo Albinas jai ant kaklo ir su ašaromis šaukė: „ Albinas myli Žibutę, Albinas Žibutės neduos.“ Nesuprato NKVD karininkas lietuviškai, tad šovė Albinui į kaktą, ir baigėsi Žibutės vargai buožės ūkyje.

Rugsėjų Lukas su Vincentu grįžo į Kauną. Lukas - į filologijos fakultetą, o Vincentas - į seminariją. Abu gavo atleidimus nuo šaukimo į kariuomenę.

Bendrabučio kambary susirinko humanitarai ir fizikai. Dalinosi tuo, ką įdėjo, ar atsiuntė tėvai: lašiniai, dešromis, namine duona. Buvo ir naminukės. Ignacas, Rimantas, Lozorius, Lukas su Vincentu, Elena ir jos aplankyt atvažiavusi sesuo Onutė pasakojo savo istorijas, nuojautas ir baimes. Visi norėjo tikėti, kad rusai tik laikinai, ir kad Amerika su Anglija išgelbės Lietuvą jau greitai, kai tik pribais vokiečius.

Vakare visi nuėjo žiūrėti “filmos” į “Romuvą”. Prieš trofėjinį “Tarzaną” rodė kroniką apie Marijampolės partinio aktyvo posėdį ir ideologinio darbo svarbą.

Du jauni vyrai ekrane karštai spaudė viens kitam rankas, o Onutė nustebus šūktelėjo: “Aš juos abu pažįstu, tas Giedrius lenda prie manęs.

Kitą dieną grįžęs iš paskaitų, Lukas savo kambaryje rado lovose gulinčius Lozorių ir Vincentą.

Abu buvo apdaužyti, o Vincento tai ir akiniai suskilę.

“Kur Jūs buvot tris paras?”,- užriko Lukas.

“Kalėjime, Čeka”,- ramiai atsakė Vincentas.

“Jus mušė?”

“Mušė, bet nelabai. Kitus žymiai baisiau. Vertė pasirašyt, kad jiems dirbsim...”,- ramiai dėstė Vincentas.

“Pasirašei?”,- neramiai paklausė Lukas.

“Aš tai ne, jis pasirašė”,- ramiai ištarė Vincentas.

Lozorius pašoko nuo lovos ir karštligiškai ėmė dėtis į kuprinę savo daiktus.

“Taip, aš pasirašiau. Ir tu būtum pasirašęs mano vietoj. Į mišką reikia eit. Aš žinau žmogų. Čia mums gyvenimo jau nebus”.

“Aš irgi nebegaliu grįžt į seminariją. Kas gi patikės, kad mane paleido nieko neišdavus ir nepasirašius?”,- logiškai dėstė Vincentas.

“Ir ką jūs ten darysit žiemą? Miške?”,- šyptelėjo Lukas.

“O ką jie ten visi daro? Šalsim ir kariausim už Teisybę”,- nepasidavė Vincentas.

“Aš jau matau, kaip Tu kariauji”,- ironiškai šyptelėjo Lukas.

Tamsią naktį vedlys vedė du studentus ir seminaristą per miškus ir prokirtas jam vienam težinomais takais ir takeliais, o sniegas krito gausiai ir slėpė pėdsakus.

Vedlys staiga sustojo ir negarsiai ištarė į tamsą:“Pelenai”.

“Dulkės”,- kažkas atsakė iš tamsos, ir jie nužygiavo toliau.

Jau švito ir partizanų stovykla atrodė įspūdingai. Tiksliau, tai buvo kelios stovyklos, viena šalia kitos. Giliose duobėse degė laužai, užtvare stovėjo keturios karvės, nuo verdančio katilo sklido perlinių kruopų viralo kvapas. Keli šimtai vyrų užsiėmė rytine ruoša.

Būrio vadas Titnagas, barzdotas keturiasdešimtmetis karininkas su pypke, juos priėmė greitai. Šiltai pasisveikęs su Lozorium, kreipėsi į brolius dalykiškai:“Ką mokat ir ko norit?”

“Nenorim būt vergais. Ar to negana?”

“Tikrai negana”, – nusijuokė Titnagas.

Vincentas tapo būrio kapelionu, o Lukui buvo patikėta rašyti atsišaukimus, rūpintis spauda ir klausytis užsienio radijo žinių. Taip jie tapo partizanais.

Pakviesti pusryčių, visi sėdo prie ilgų, neobliuotų stalų, kai Lukas nustebeš atpažino Eleną. Ji dalino vyrams valgį ir nustebo nemažiau.

“Čia mano brolis Ungurys, susipažinkit”, - lengvai nuraudus ištarė ji.

Atėjo broliams laikas priimti “krikštą ugnimi”. Anksti ryte miestelio link į užduotį išėjo keturiese, lydimi Ungurio ir Lakštingalos. Ilgai brido sniegą, kol priėjo pagrindinį kelią, vedantį į miestelį. Lukas su Vincentu apklijavo tris stulpus atsišaukimais, o Ungurys su Lakštingala paslėpė sprogmenis prie trečiojo stulpo.

Pasislėpę už krūmų šalia kelio, šaldami laukė. Netrukus pasirodė “studebekeris” ir pravažiavęs pirmąjį stulpą sustojo. Iššokę trys “stribai” puolė plėšti atsišaukimus nuo stulpų. Sprogimas buvo stiprus ir sudraskė du stribus į gabalus, o trečias, sužeistas, kruvinu veidu sukosi rėkdamas, užsidengęs delnais, lyg slėpdamas ištekėjusias akis. “Studebekeris” su karininku kabinoje nurūko į miestelį, palikęs berėkiantį likimo valiai.

“Nušauk jį”, - paliepė Lakštingala Vincentui.

“Nešausiu”, - tvirtai atsakė tas.

“Tai - įsakymas. Šauk”, - pritarė Ungurys.

Lukas staiga pakėlė šautuvą ir ilgai nesitaikęs iššovė. Taikliai, į krūtinę.

Visą kelią atgal į stovyklą Lukas nepratarė nė žodžio.

Po kelių dienų Titnago vedami, pasidalinę į tris grupes partizanai puolė Merkinę. Jų tikslas buvo likviduoti stribų būstinę ir atkovoti neseniai žuvusių mūšyje draugų kūnus, numestus turgaus aikštėje, tačiau kažkas jau buvo spėjęs juos išduoti. Bažnyčios varpinėje įsitaisė stribų snaiperis, o Merkinė pasitiko partizanus šūviais.

Su viena netektim pasiekę storo mūro namą, kuriame spietėsi ginkluoti stribai, saugodamiesi snaiperio, partizanai iššaudė namo langus, o Ungurys turėjo iššauti vienintelį turimą Pantzerfaust-ą. Jis pataikė į lango skylę, gyvų viduje neliko, bet Ungurys buvo per daug arti sienos, ir nuo šūvio liepsnos užsidegė jo rūbai. Besiblaškantį Ungurį pakirto snaiperio kulka. Jau ant žemės, negyvas jis vis dar degė.

Vincentas turėjo pasiekti turgaus aikštę. Jis klaidžiojo po miestelį, kažkodėl užėjo į mokyklą, ir, pamatęs, kad mokiniai guli ant grindų, bijodami susišaudymo, dar spėjo papamokslauti apie meilę Tėvynei ir meilę artimam savo, nepastebėdamas, kaip jaunoji mokytoja delnu pridengia komjaunimo ženkliuką ant savo krūtinės.

Jis jau buvo netoli tikslo, kai migloje išvydo dviejų žmonių siluetus. Manydamas, kad tai saviškiai, kilstelėjo ranką, bet jis suklydo ir nuleisti saugiklio nebespėjo.

Titnago vyrai, sudėję išniekintus draugų - Ungurio ir dar vienos snaiperio aukos palaikus nuo aikštės grindinio į vežimą, iš Merkinės pasitraukė atgal į mišką.

Merkinės kapinėse šalia pradėto kasti kapo bedantis strazdanotas vyras mėsinėjo prie medžio pririštą virvėmis ir vielomis Vincentą. Rusų karininkas ramiai rūkė, leisdamas lietuviui padirbėti. O nuveikta jau buvo nemažai: išbadytos akys, išpjautas liežuvis, kraujais paplūdusi gakta. Vincentas buvo leisgyvis, jis tai atgaudavo, tai vėl prarasdavo sąmonę. Vis bandė ištartį žodį "Pelenai", bet neturint liežuvio, tai buvo neįmanoma. Bedantis, įpjovęs Vincento dešinę ranką žemiau alkūnės, dyrė odą. Oda nusimovė kaip pirštinė.

"Čtoba nymog krestica, suka",- šeimininko kalba laužė savo liežuvį darbštuolis.

"Nu chvatit balovatsia, zakanchivaj, uzhinatj pora. Molodec, pora zakapyvatj",- šypsojosi NKVD-istas.

Atrišę Vincentą nuo medžio įmetė į tą, matyt, jo paties pradėtą kasti duobę ir, užpylę keliais kastuvais smėlio, jau ruošėsi eiti vakarienės, bet Vincentas sujudėjo.

Kad jis nebeišliptų iš duobės, bedantis prislėgė jį šalia esančiu sunkiu granito paminklu.

1945 m. Pavasaris.

Pagaliau atėjo pavasaris. Vyrai išlindo iš bunkerių į gryną orą. Pagaliau jie galėjo nusipraust upelyje ir išsiskalbt.

Kai Elena pasirodė būryje su žiniomis Titnagai, Lukas džiovinu savo spaudos tiražą saulėkaitoj ir klausėsi BBC žinių. Žinių pranešimas skambėjo pakiliai.

“Karas baigėsi”, - sušuko Lukas, kad visi girdėtų. “Vokiečiai kapituliavo”.

Žinia greit pasklido po stovyklas. Vyrai džiaugėsi ir tuo, kad fašistams galas, ir tuo, kad dabar Amerika ir Europa sutriuškins sovietus. kažkas užtraukė dainą, užkūrė laužus, pradėjo šokti. Elena šoko su visais, kol atėjo Luko eilė.

“Kas palydės Tave šiandien iki stoties?”, – atsargiai paklausė Lukas.

“Tu,” - atsakė ji drąsiai žiūrėdama jam į akis ir nuraudo.

Jiems beinant mišku, Elena paėmė Luką už parankės. Kas pasakė, kad vyrai renkasi moteris? Moterys tik sudaro iliuziją, kad leidžia vyrams jas pasirinkti. Renkasi visada jos.

Jie bučiavosi ilgai, skaniai ir godžiai, kaip bučiuojasi tik žmonės, kasdien žaidžiantys slėpynių su Mirtimi.

Kai sekantį kartą Elena atėjo į būrį, jie apsikabino atsargiai, nenorėdami išsiduoti, kad jie jau kartu, bet Titnagas viską matė kiaurai. “Ateikit pas mane, balandėliai, aš turiu minčių”.

Luko ir Elenos sužieduotuvijų balius vyko Marijampolėje, medinio namo antrame aukšte, bute, kuriame gyveno Elena su seserim Onute ir dar viena nuomininke, pasileidusia kaimo merga, prisisegusia komjaunimo ženklelį. Pavalgyt ir išgert

atvyko ir Giedrius su Petru, kurie šypsojosi iš kronikos ekrano Kaune, ir dar trys partkomo darbuotojai su savo ne tai sekretorėmis – instruktorėmis, ne tai meilužėmis. Žąsis jau buvo suvalgyta, degtinė įpusėta, prasidėjo šokiai ir žaidimai - linksmoji dalis. Savo instrumentą, tarsi širdį, draskė pasamdytas akordeonistas.

Lukas pradėjo šaudyti pirmas, iš dviejų pistoletų. Elena tuoj pat prisijungė. Išsigandęs muzikantas bandė sprukti, bet Lukas jį sustabdė ir peršovė jo akordeoną. Tada atėjo Onutės eilė. Ji išsigandusi žiūrėjo į Luko pistoletą vamzdį, nutaikytą į ją. Lukas peršovė jai ranką, kad ir ji atrodytų stribams kaip auka.

Giedrius, gulintis kraujo klane, ant grindų sujudėjo, ir Lukas pribagė jį šūviu į galvą.

Lauke jų laukė brička su Lakštingala.

Kitą dieną Lakštingala ėjo pas ūkininką prie upės paimti maisto ir perduoti spaudos. Priartėjęs prie kiemo, pamatė šeiminkę, kuri gestais įspėjo, kad namuose yra vienas stribas su ginklu. Lakštingala tyliai pravėrė trobos duris. Už stalo sėdėjo, gėrė ir valgė strazdanotas, bedantis stribas. Beje, jis buvo suspėjęs įsidėti auksinius priekinius dantis, bet susizgribo per vėlai, jo šautuvas buvo per toli nuo jo, o Lakštingala stovėjo čia pat, su vokišku "šmaiseriu" rankose.

"Tai ką, jau viskas?" - išvebleno auksaburnis.

"Viskas. Einam", - Lakštingala nebuvo kalbus.

Jis nuvedė bedantį link upės, už krūmų. Pasigirdo du šūviai. Po kiek laiko pasirodė stribo lavonas plaukiantis žemyn upe.

Lukas su Elena grybavo, lyg taikos metais, o ir ruduo buvo grybingas. Jie buvo visai netoli savo būrio, saugūs ir laimingi būdami kartu. Elena buvo už keliolikos žingsniu nuo Luko, kai netikėtai ir nerūpestingai sušuko: „Petroni, ženykis mane, ką? Na, ar Tau sunku? Tu gi vistiek mane myli kaip katinas.“

Lukas nesuglumo. „Paimsiu ir apsiženyčiau, ir ką Tu man tada?“

Elena staiga surimtėjo ir vos girdimai ištarė: „Vaikus Tau gimdysiu.“

Su pilnais krepšiais grybų jie patraukė link stovyklos. Tiek ir tebuvo tų piršlybų.

Ignacui partizanauti sekėsi sunkiai. Jis buvo pastoviai alkanas, nors valgė daugiau už kitus, jam visada buvo šalta. Jis bandė pasitart su Luku dėl sribų paskelbtos amnestijos, bet Lukas keliais sakiniiais į šipulius sudaužė jo iliuzijas apie sovietų valdžios humanizmą. „Geriausiu atveju nukeliausi į Sibirą. Jie nėra kvaili, taip lengvai neapgausi“.

Ignacas žinojo, kad gali pasitikėt Luku.

Gilią naktį medinėje bažnyčioje šalia miško įvyko Luko ir Elenos vestuvės. Tikros vestuvės, su kunigu. Titnagas sutiko būti liudininku.

Pirmąją naktį jaunavedžiai praleido jiems skirtame bunkeryje. Bendražygiai sunešė jiems įvairiausių dovanų. Kažkas padovanojo Eifelio bokšto formos konjako buteliuką.

Kitą rytą jie abu stovėjo rikiuotėje, be jokių išlygų.

1945 m. Vasara.

Temstant Lukas su Elena atsargiai artėjo prie Luko trobos. Į kiemą išėjus Angelė aiktelėjo jį pamačius ir verkdamas papasakojo, kaip vakar keturi sribai kulkosvaidžio šūviais sudraskė jų brolių Algį į dvi dalis, kaip Tėvas per naktį pražilo.

Du iš keturių sribų buvo vietiniai. Tėvas ir sūnus.

Dabar jie abu kasė tris duobes. Sribas tėvas buvo priverstas parvežti Algio palaikus iš turgaus aikštės, kartu su dar vieno partizano kūnu.

Sribas dievagojosi, kad šaudė ne jis ir ne jo sūnus. Lukas ketino jaunąjį sribą paleisti, bet Elena staiga nušovė juos abu.

„Taip, aš žiauri, ir Tu padėjai man tokia tapti“, – teištare ji nueidama miško gelmėn.

Tą naktį jie aistringai mylėjosi.

1945 m. Ruduo.

Stovykloje nuo ryto viskas šurmuliavo. BBC pranešė, kad ant Hirosimos numesta atominė bomba, ir šimtai tūkstančių žmonių žuvo. Partizanai niekaip nesuprato, kaip tokio dydžio bomba tilpo į lėktuvą, bet džiaugėsi, kad dabar amerikiečiai turi ginklą nugalėt sovietus.

Lukas miške ruošė laikraščio tiražą. Užsidėjęs akinius tikrino surinktą šriftą. Priėjo Elena, pritūpė priešais ir netikėtai papūtė į Luko akinius. Akiniai aprasojo. Lukas šyptelėjo, nusiėmė akinius ir pakilęs nuo kelmo, švelniai apkabino ir pabučiavo Eleną.

„Aš miliu Tave, Lukai...“

„Reikia sakyti myliu.“

„O man nesvarbu, kaip reikia sakyti. Aš miliu...“ Ir nubėgo toliau, prie verdančių puodų.

Artėjo Kalėdos. Lukas tik nutaikęs progą, vis bučiuodavo Eleną ir ne tik į lūpas, bet ir į jos dailų pilvuką, žinoma, tik tada, kai niekas nematydavo, bet Elena vistiek sarmatijosi. Lukas kažką tyliai šnabždėjo pilvukui, O Elena šypsojosi.

Kūčias visi „atšventė“ kukliai, bet teisingai. Net raudono vyno buvo ant partizanų stalo. Kunigėlis parūpino. Jau po vidurnakčio, kai Atpirkėjas jau buvo gimęs ir visi gyvi sutvėrimai turėjo pradėti kalbėti žmonių kalba, Elena grįžo į bunkerį pas Luką visa drebėdama, išsigandus ir balta, kaip popieriaus lapas.

„Pas mane kraujas, Lukai, daug kraujo, Lukai, ką daryt?“

Lukas nubėgo pas vadą. Išėitis buvo viena, skubėt pas daktarą Urboną į Merkinę.

Lakštingala lydėjo juos, važnyčiojo, po gunia pasidėjęs kulkosvaidį. Lukas pasiėmė Valterį ir porą granatų. Visą kelią Elena tyliai verkė.

Daktarui daug aiškint nereikėjo. Jis pažadino jau beužmingančią seselę, gyvenančią jo namuose ir nusivedė Eleną į savo kabinetą- operacinę.

„Sesele, tik nepameskit mano auskariukų, juos man Lukas dovanojo. Labai prašau“- suspėjo ištart Elena, prieš gaudama chloroformo dozę.

Lakštingala su kulkosvaidžiu slėpėsi namo šešėlyje, o Lukas sedėjo prie tradiciškai palikto „dūšėlėms“ Kalėdinio stalo. Jis neverkė, tik ašaros riedėjo viena po kitos.

Su nuoskauda širdy jis kreipėsi į Dievą: „Savo sūnų leidai nužudyt už visas mūsų nuodėmes, o už kokias gi nuodėmes nužudei manąjį?“

Atsakymo jis neišgirdo. Tarpdury pasirodė daktaras.

„Gyvens. Ir vaikų, duos Dievas, dar turėsit. Įdedu tvarsliavos ir penicilino. Ji dar ne visai pabudus, bet skubėkit, tie nekrikštai Kalėdų nešvenčia.“

Pamatęs ašarotą Luko veidą, pridūrė: „Paguost galiu tik tuo, kad, kas negimė, tas ir nemirė. Ir kas gi nori gimt šitais baisiais laikais?“

Važiuojant atgal Elena vis kažką murmėjo apie auskariukus, iš visų jėgų apsikabinus Luką.

Sekančias dvi paras Lukas slaugė Eleną kaip beišmanė. Tik kalbėt jie negalėjo. Apsikabindavo, padūsaudavo, bet žodžių negalėjo surasti. Abiem per daug skaudėjo, kad galėtų kalbėt apie tai.

1946 m. Ruduo.

Titnagas pasigedo Ignaco rytinėje rikiuotėje ir paliepė visiems persikelt į atsarginius bunkerius.

Bunkeryje be Luko su Elena ir Titnago, dar buvo devyni partizanai. Jie buvo apsupti rusų kariuomenės. Šimto karių operacijai vadovavo NKVD majoras.

Ignacas, baugiai dairydamasis į šalis, nežinodamas, kur tiksliai yra bunkeris, garsiai įkalbinėjo partizanus pasiduoti, žadėdamas amnestiją ir aukso kalnus. Jis vos neverkdamas prisiekinėjo, kad jo žodžiai – tiesa.

Ignaco eisena buvo keista, krypuojanti. Tik gerai įsižiūrėjus, buvo galima pamatyti ilgą vielos gabalą išlindusį iš jo kelių ir apvyniotą ant NKVD majoro riešo. Kita, nematoma po drabužiais vielos dalis buvo tvirtai apvyniota aplink jo vyrišką pasididžiavimą. Jei būtų bandęs bėgti, gal ir būtų likęs gyvas, bet išlikti vyru, šansų neturėjo jokių.

Staiga jis atsitiktinai užlipo ant paslėpto po šakomis ir lapais vieno iš bunkerio įėjimų dangčio. Jis ženklais pranešė apie tai majorui.

“Jei sulauksim tamsos, dar turim šansų prasiveržti”, – tyliai ištarė Titnagas.

Vilkas apžiojo savo pistoleto vamzdį ir iššovė. Stribams išgirstas šūvis suteikė viltį, kad likę gyvi – pasiduos.

Partizanai baigė deginti visus dokumentus ir prieš pat sutemstant iškišo per ventiliacijos angą pagalį su balta skepeta.

Kai atsivėrė visos trys bunkerio angos, link rusų pasipylė granatos. Partizanai intensyviai šaudydami bandė prasiveržti pro žymiai gausesnes priešų pajėgas.

Atsitraukdama ir atsišaudydama Elena staiga krito kaip pakirsta. Šalia sprogo granata, ir viskas paskendo dūmuose.

Titnagas jėga nusitempė Luką gilyn į mišką. Vėliau prie jų prisijungė Lakštingala.

Daugiau išlikusių nebuvo.

1947 m. Žiema.

Į Lenkiją Luką lydėjo Lakštingala ir dar keturi vyrai. Jie brido sniegą pėda pėdon, kirto ištuštėjusius Rytprūsius ir atsisveikino su Luku, pasiekę Lenkijos sieną.

Karmeličių vienuolyne prie Gdansko Luko laukė Lozorius. Jau sekančią dieną jie niekieno nepastebėti įsilipo į švedų laivą ir po paros išlipo Švedijoje.

Po neilgų formalumų pasirodė Zolys, buvęs Žolynas ir Ambasados darbuotojas.

Jo ryšių dėka Luką pietų pakvietė pats švedų kontržvalgybos direktoriaus pavaduotojas Ramelis.

Lukas rodė jam filmuotą medžiagą, nuotraukas, netgi laišką Popiežiui.

Lukui reikėjo paramos partizanams, o švedams - tik šnipų.

Britų žvalgybos atstovas Dunlopas elgėsi panašiai. Lukas jautėsi išduotas Vakarų.

Taip iš tiesų ir buvo. Partizanai buvo pasmerkti. Vakarai net nesiruošė kariauti su rusais.

O Lukui vis vaidenosi Elena.

Pavasaris.

Moniką Lukas sutiko dipukų stovykloje Vokietijoje, kur jis pasakojo apie partizanų kovą. Moniką lydėjo jos dėdė, solidus, buvęs diplomatas Paryžiuje.

DP stovykloje Monikos dėdė sėdėjo šalia jos ir klausė emocišingos Luko kalbos apie kovą už Lietuvą. Staiga uždėjo savo delną Monikai ant šlaunies. Monika net kruptelėjo. Padykęs buvo dėdė diplomatas. Monika su dėdė išvyko į Paryžių, į jai išnuomotą mažą butelį 15-am kvartale. Monika suspėjo įduoti raštelį su savo adresu Lukui, niekam nematant.

Dėdė priglaudė Moniką Paryžiuje dar karui nesibaigus, bet, būdamas gašlus seniokas, pareikalavo atsimokėti jam intymiomis paslaugomis. Monikai griežtai atsisakius, jos neprievartavo, tik įspėjo, kad jei kada prireiks jo paslaugos, žinotų, ką reiks padaryt.

Lukas atvyko į Paryžių. Sutiko Moniką ir suprato, kad nenori su ja skirtis.

Monika pasibeldus įžengė į dėdės darbo kabinetą ir užrakino paskui save duris.

Ji pradėjo iš lėto nusirenginėti, kol liko visai nuoga. Lukas niekada nesužinos, kokią kainą sumokėjo Monika, kad jis galėtų legaliai gyventi Paryžiuje.

Jie gyveno kartu ir buvo laimingi, kaip ir visos laimingos poros, anot Levo Tolstojaus. Lukas rašė knygą, virė barščius ir pamėgo raudoną vyną.

Lukas ir Monika gulėjo savo lovoje mažam kambarėlyje, 15 kvartale, išprakaitavę ir abu rūkė.

„Ar tekėsi už manęs?“ - paklausė Lukas ramiai.

„O kam? Juk mums ir taip gerai, ar ne? Ką tai pakeistų?“

„Tvarka turi būt, Monika, tvarka. Ne aš ją sugalvojau. Ar būsi mano žmona?“

„Žinoma, Lukai, nors aš jau pusę metų esu Tau žmona.“

Prancūzų žvalgyba jam mokėjo algą ir vėl susidomėjo juo po to, kai rusai blokavo vakarų Berlyną.

Lukas susikaupęs rašė savo knygą. Monika tyliai priėjo prie stalo, pasilenkė prie Luko ir papūtė jam į akinius. Akiniai aprasojo. Lukas pakilo susinervinęs ir tvardydamasis paprašė: „Nedaryk taip niekada, prašau, juk ir taip žinai, kad Tave miliu.“

Jis melavo, ir jam buvo gėda.

Elena vaidenosi Lukui visur. Ji stovėdavo jam už nugaros, kai jis rašydavo, nors veidrody priešais jos atvaizdo nebuvo. Jis jautė ją, girdėjo jos kvėpavimą, nors ir nematė. Jis išgirdavo jos skambų juoką žmonių sumaišty gatvėje, ir jei pamatęs jos siluetą vydavosi iš visų jėgų, už gatvės kampo jos jau nebūdavo.

Jis sapnuodavo ją savo kambarį, Paryžiuje, stovinčią prie lango ir dūsaujančią. Kai prabusdavo, dar girdėdavo jos atodūsj, bet jos pačios jau nebūdavo.

Vieną vakarą į barą, kuriame vakarais Lukas gerdavo kalvadosą su alumi, įžengė Zolys.

Jie kalbėdamiesiėjo gatve. Zolys pranešė, kad Lozorius Lietuvoje, kad kviečia Luką į pagalbą, kad Elena gyva. Ir kad visa tai gali būti tik spąstai.

Lukas privalėjo grįžti į Lietuvą. Jei ne dėl Lozoriaus, tai dėl Elenos. Monika buvo pasiryžus vykti kartu su juo, bet Lukas nesileido į kalbas.

1950 m. Pavasaris.

Dunlopo greitaeigis laivas po lietaus ir nakties priedanga, atplukdė Luką su dar dviem "emigrantais" prie Palangos krantų.

Jieėjo tolyn nuo kranto, link Kretingos. Ryte turėjo susitikti partizanų ryšininką, bet Lukas, palaukęs kol aniedu užmigo, paliko jiems peršlapusią raciją ir dingo miško tankmėj.

Lukas priartėjo prie stovinčio krovininio sąstato stoties pakrašty. Paskutinio vagono aikštelėje nuobodžiai stireno jaunas kareivėlis. Išsigandęs artėjančio Luko jis atstatė šautuvą, bet Lukas ramiai teiştirė: "Spokojno..." ir parodė jam NKVD majoro pažymėjimą. "Slapta užduotis, Kauno garnizonas",- pridūrė jis įsitaisydamas kelionei.

Važiuojant traukiniu su jaunu kareivėliu, Lukas paprašė jo parodyti savo šautuvą. Įdėmiai apžiūrėjęs, išmetė į pievas.

Kareivėlis išsigandęs paklausė nesavu balsu: „Dabar Tu mane nušausi?“

„Nešausiu, aš tavęs. Ruskiai patys tave nušaus, už tai, kad šautuvą pametei, o tu, net ir norėdamas, nebegalėsi manęs nušaut“ - atsakė Lukas ir ilgam nutilo.

Paryčiais du dar bemiegančius miške atvykėlius apsupo ir pažadino stribų būrys. Garbanius pasirodė dar Švedijoje buvo užverbuotas ČK, o ir antrasis, akimirksniu tapo stribu. Apie Luko sugrįžimą žinojo, dar blogiau, jo laukė ir ieškojo.

Lukas iššoko iš lėtėjančio traukinio netoli tėvų sodybos, tačiau jos neberado. Medžiai augo tie patys, o trobos ir tvarto nebuvo likę nė ženklo.

Lukas nužingsniavo iki kapinių, kur neužilgo atėjo ir piemuo. Tai buvo Lakštingala.

“Kodėl Tu sugrįžai, durniau?”,- piktai paklausė Lakštingala.

“Tavęs pasiilgau”, – atsakė Lukas ir jie apsikabino kaip broliai.

Jau bunkeryje Lukas sužinojo, kad padėtis žymiai blogesnė, nei jis galvojo. Partizanų buvo likę nedaug ir pagalbos jau nebebuvo iš kur laukti. Kova buvo beprasmė, bet jie nebeturėjo iš ko rinktis. Lakštingala ištraukė iš kišenės sulankstytą laikraštį “Tiesa”. Lukas tik peržvelgė antraštes. “Nejaugi jie tiki tuo?”,- paklausė Lukas. “Tiki. Vieni tiki, kiti apsimeta, kad tiki”, – liūdnai atsakė jam Lakštingala.

Po kiek laiko pasirodė Lozorius. Taip, Elena buvo gyva ir gyveno Merkinėje su padirbtais dokumentais, o Luko jam reikėjo tam, kad padėtų pasitraukti į Vakarų.

Lakštingala pasiūlė Lukui Lozorių nušauti, nes šio veiksmui prilygo išdavystei.

Lukas, Lakštingala ir Lozorius klausėsi „Amerikos balso“ per lozoriaus radiją.

„Laikykites, broliai lietuviai, mes ateisim Jūsų išvaduoti dar prieš Šv. Kalėdas“- kalbėjo gražus lietuviškas balsas iš tolimojo Vašingtono.

„A-ha, tik nepasakė kuriais metais ateis.“- nusijuokė Lozorius.

„Neateis jie, nebeateis. Jau būtų atėję, kol dar visi gyvi buvom. Nebeateis“ – tvirtai užbaigė Lakštingala.

„Mums belieka tik gražiai numirt“ - linksmi užbaigė Lukas.

„O manęs niekas negali nužudyti. Niekas“ – nei laiku, nei vietoj, pridūrė Lozorius.

Kitą dieną Lukas susitiko su Rimantu. Tai buvo tas pats ilgšis poetas, su kuriuo jie kartu degino savo bylas universitete ir gyveno viename kambaryje bendrabutyje.

Jis nekantravo tapti partizanu ir redaguoti pogrindžio spaudą. Netgi popieriaus ir spausdinimo mašinėlę gavo. Jam buvo skirtas senai nebenaudojamas bunkeris, kad nesigirdėtų mašinėlės tarškėjimo.

Vieną rytą jis pasirodė prie Luko bunkerio su pluoštu savo eilėraščių.

Lakštingala palydėjo Luką iki Merkinės prieigų, paėmė iš jo laišką, jei kas atsitiktų, ir šiltai atsisveikinęs, vėl pradingo miške.

Kai Rimantas atvėrė Luko bunkerio dangtį, jis pamatė jame ne Luką, o Lozorį, knarkiantį ant gulto. Šalia voliojosi tuščias butelis degtinės. Rimantas trumpam susimąstė, po to išsitraukė iš savo lagaminėlio granatą, ryžtingai įmetė ją į bunkerį ir uždengęs dangtį, pasitraukė į šalį. Sprogimas nuplėšė dangtį, bet angoje, Rimanto siaubui, pasirodė Lozorius. Kruvinas, kontūzytas, bet gyvas. Jis puolė vytis bėgantį Rimantą, šaudydamas, bet netaikliai, jam pavymui. Rimantas jau bėgo per arimą link jo laukiančio sribų būrio. Jo batai klimpo purve, jis griuvo į purvą, bijodamas, kad jį nušaus. Lozorius, įbėgęs į arimą, sustojo, pamatė laukiančius sribus ir suprato, kad viskas baigta. “Niekas negali manęs nužudyti, niekas. Tik aš pats”, - suriko jis garsiai ir, įsikišęs pistoleto vamzdį į burną, iššovė.

Lakštingala girdėjo sprogimą ir šūvius, bet dar nežinojo, ką jie reiškia.

Kai Lukas, palydėtas Lakštingalos iki Merkinės prieigų, artėjo prie Elenos namo, jis pamatė seną moterėlę, su juoda parišta skarele, šluojančią gatvės lapus. Ji šlavė ritmingai, lapų buvo daug, visi gražiai spalvoti ir purvini. Staiga moterėlė atsisuko į Luką, pažvelgė į jį savo beprotės akimis, išsišiepė savo bedante burna ir kraupiai nusikvatojo. Tai buvo Mirtis. Ir jis ją atpažino.

Jau sutemus Lukas pabeldė į namo pusrūsyje esančio buto duris. Elena, kurios galvą gobė skara slepianti randus, ilgai nenorėjo Luko pažinti, kol neįjungė radijo.

Tada ramiai paklausė: “Kodėl Tu sugrįžai?”

“Tavęs išsivežti”, - suglumo Lukas.

“Kvailys, tai neįmanoma”, - sušnabždėjo Elena ir užkaitė arbatą.

Jie kalbėjo visa naktį. Jis negalėjo atitraukt akių nuo Elenos ir savo sūnaus. Mažo berniuko, kurį Elena laikė ant rankų ir apie kurį iki šiol jis nieko nežinojo.

Paryčiais Elena jam pasakė: “Jei nori mums padėt, išėjęs nešaudyk. Pasiduok. Tave kankins, bet mes dar turėsime viltį išlikti gyvi.”

Jau stovėdamas tarpdury jis paskutinį kartą atsisuko į Eleną ir ištarė: “Aš visada Tave mylėjau”. Ir tyliai uždarė duris.

Lukas matė link jo artėjančius šešėlius. Jis tylėdamas iškėlė rankas.

Epilogas.

1972 m. Vasara.

Kapsuko centre sustojo prabangus “Ikarus” autobusas su dideliu mėlynu užrašu ant šono “Intourist”. Užsieniečiams buvo leista pasigrožėti paminklu tarybiniam kariams išvaduotojams, naujais kompartijos komiteto rūmais ir biblioteka.

Užėjus į biblioteką, Monika paklausė, gal kas iš esančių ką nors girdėjo apie jos vyrą Luką Petronį. Visi nuleidę galvas tylėjo. Jau išeinančią Moniką pasivijo jauna mergina ir greitakalbe papasakojo, kad iš savo tėvų girdėjo apie Luko likimą. Negyvai nukankintą jį numetė turgaus aikštė, bet naktį jis dingo. Žmonės kalbėjo, kad jis prisikėlė ir gyvena tarp mūsų.

Visą kelią iki Vilniaus Monika šypsojosi ir verkė.

©T. Donela 2014 m.